

ТЕХНІЧНИЙ РЕГЛАМЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Шпомер А.І., Барабаш А.Г.

Чернігівський національний технологічний університет

Досліджено співвідношення «форми права» та «джерела права». Розглянуто «джерело права» у двох розуміннях: матеріальному та формальному. Визначено джерела господарського права. Досліджено особливості технічних регламентів як джерел господарського права. Здійснено аналіз прийняття технічних регламентів.

Ключові слова: форма права, джерело права, джерела господарського права, інститут технічного регулювання, технічний регламент.

Постановка проблеми. З розвитком правової системи держави, нормативного регулювання господарської діяльності, зокрема, збільшується кількість юридичних норм та форм їх вираження. Відбувається не тільки збільшення кількості нормативного матеріалу, а й з'являються нові, адаптовані до сьогодення, форми права або джерела права. Щодо цих правових категорій «форми права» та «джерела права» виникають певні наукові дискусії, тому вважається за необхідне розглянути питання їх співвідношення.

В юридичній літературі термін «джерело права» використовують у двох розуміннях: матеріальному та формальному. Під «матеріальним джерелом права» або джерелом права розуміють все те, що породжує або формує відповідне правило поведінки. До матеріального джерела права слід віднести суспільні відносини, які покращено в основу виникнення того чи іншого джерела права. Виникнення таких суспільних відносин може бути пов'язане з матеріальною та духовною складовими суспільства, природою людини та речей.

Під «формальним джерелом права» або формою права розуміють зовнішню форму вираження змісту права. Формальна визначеність джерел права це зовнішній вираз і функціонування чинних правових норм, що регулюють певну групу суспільних відносин. Саме формальна визначеність джерел права дозволяє мати їх інституційну визначеність та впорядкованість. Це – означає, що чинні норми права містяться лише в певних джерелах права, які являють собою офіційні форми закріплення та функціонування норм права. В цій статті буде здійснено дослідження саме формального джерела господарського права.

Система кожної галузі права має формально визначені джерела права, що являють собою офіційно закріплені, санкціоновані державою правила поведінки у певній сфері діяльності. Джерела господарського права – це формально закріплені правила поведінки в сфері господарювання. До джерел господарського права відносять: господарське законодавство; нормативні договори; судову практику; ділові звичаї; юридичну доктрину. Всі зазначені джерела визначають межі юридично значущої поведінки всіх учасників господарських відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку джерел господарського права стає все частіше предметом досліджень науковців у науці господарського права. На думку Р.Б. Прилуцького, це відбувається не дивлячись на те, що в усіх наукових і науково-методичних працях, по суті, єдиним монолітним джерелом господарського права розглядається господарське законодавство [1, с. 409]. Важко не погодитись з цим автором, що основною формою вираження нормативності права, в тому числі і господарського права, що традиційно використовується для регулювання господарських правовідносин, є нормативно-правовий акт. Треба

зауважити, що серед нормативно-правових актів з'являються акти, що раніше не використовувались у нормотворчій діяльності або використання яких було незначним. Однак, надзвичайно мало уваги приділяється аналізу якісних характеристик таких актів законодавства, зокрема тих, що регулюють функціональні господарські відносини.

Особливий інтерес, у зв'язку з становленням інституту технічного регулювання, викликає розвиток в господарському праві норм цього інституту. Особливість норм цього інституту полягає в тому, що вони регулюють функціональні відносини.

Щербина В.С. виділяє серед нормативних актів господарського законодавства нормативні документи, що регулюють технічні параметри виробництва та його результати, зокрема технічні процеси, якість продукції (робіт, послуг), витрати (норми витрати матеріальних та трудових ресурсів, норми виробітку) [2, с. 38].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Деякі норми інституту технічного регулювання закріплені саме в нормативних правових актах, що мають техніко-юридичний характер, аналіз та дослідження правової природи яких отримало новий розвиток. Саме зміст, сутність та правова характеристика цих норм викликає наукові дискусії. Розгляд цих питань набуло актуальності у зв'язку із запровадженням в Україні, на виконання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, технічного регулювання.

Серед джерел господарського права, що належать до інституту технічного регулювання, є норми, які отримали закріплення, з поміж інших, у технічних регламентах. Широке використання в нормативному регулюванні технічних регламентів дає підстави для здійснення всебічного теоретично-прикладного дослідження цієї правової категорії.

Мета статті. Метою даної публікації є дослідження та аналіз прийняття таких джерел господарського права, як технічні регламенти.

Законодавче закріплення технічного регулювання здійснюється Законом від 1 грудня 2005 року (в редакції від 3 січня 2015 р.) «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», який буде діяти до 10 лютого 2016 року. Новий закон «Про технічні регламенти та оцінки відповідності» від 15 січня 2015 року, почне діяти 10 лютого 2016 року, окрім деяких прикінцевих та перехідних положень, щодо внесення змін до деяких нормативно-правових актів, які стосуються питань технічного регулювання та доручень Кабінету Міністрів України, щодо забезпечення прийняття нормативно-правових актів, передбачених вищезазначеним законом, та приведення своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим законом. Ще раніше було прийнято закони «Про стандартизацію» та «Про метрологію і метрологічну діяльність», що вміщують норми технічного регулювання.

Відповідно до ст.1 Закону «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» (далі – Закон) технічний регламент – закон або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінет Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва. Порядок підготовки проектів технічних регламентів до 10 лютого 2016 року регулюється законом «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» та «Правилами підготовки технічних регламентів, розроблених на основі актів законодавства Європейського Союзу, які затверджуються Кабінетом Міністрів України» (постанова Кабінету Міністрів України від 18 червня 2012 року).

Центральні органи виконавчої влади, до повноважень яких законом віднесено організацію розроблення технічних регламентів, створюють робочі групи з представників технічних комітетів, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, інших уповноважених центральних органів виконавчої влади та організацій, на які покладаються функції з розроблення, погодження і схвалення остаточного проекту технічних регламентів, внесення змін та пропозицій щодо їх скасування.

Заінтересовані сторони надають пропозиції для розроблення, внесення змін або скасування технічних регламентів центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання. Цей органом: встановлює форму надання пропозицій для розроблення, внесення змін або скасування технічних регламентів; встановлює процедуру розгляду пропозицій щодо технічних регламентів та критерії, за якими приймається рішення щодо їх прийняття чи відхилення; розглядає за встановленою процедурою всі пропозиції щодо технічних регламентів, що відповідають встановленим критеріям та формі; повідомляє заявника про прийняття або відхилення пропозицій стосовно технічних регламентів не пізніше ніж через 60 днів після отримання пропозицій; затверджує проект робочої програми розроблення технічних регламентів.

Усі прийняті пропозиції та перелік технічних регламентів, вносяться до проекту робочої програми розроблення технічних регламентів, який розглядається, аналізується та затверджується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання. Під час розгляду і аналізу пропозицій визначаються пріоритети для кожного відповідного центрального органу виконавчої влади.

Затверджена робоча програма розроблення технічних регламентів опубліковується не пізніше ніж через 30 днів після її затвердження в офіційному виданні центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, та інших засобах масової інформації для забезпечення участі в підготовці технічних регламентів усіх заінтересованих сторін.

Відповідний центральний орган виконавчої влади разом з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, подає робочій групі інформацію про чинність відповідних національних або інших стандартів у галузі, що регулюється технічним регламентом, або

їх очікуване прийняття, включаючи термін прийняття національних або інших стандартів, а також інформацію про чинність відповідних міжнародних чи регіональних стандартів, у разі їх відсутності – відповідних стандартів та технічних регламентів інших держав.

Проект технічного регламенту, як правило, повинен містити: технічні вимоги, у тому числі щодо безпеки, до продукції, процесу або послуги, які відповідають досягнутому на момент розроблення науково-технічному рівню; процедури оцінки відповідності, які можуть або повинні бути використані для перевірки відповідності продукції технічним вимогам; вимоги до пакування, змісту маркування продукції, специфікації, у разі необхідності – важливої інформації для споживачів (інструкції, посібники), яка супроводжує продукцію або процес, що введено в обіг.

У разі якщо проект технічного регламенту передбачає можливість декларування відповідності, такий проект має містити процедуру декларування відповідності, форму, зміст та строк зберігання декларації про відповідність.

Перелік національних стандартів, які в разі добровільного застосування є доказом відповідності продукції вимогам технічних регламентів, формується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації, за замовленням відповідних центральних органів виконавчої влади, а в разі відсутності таких стандартів – за замовленням цих органів організовує розроблення відповідних стандартів. У разі посилення на національні стандарти в технічних регламентах визначається, чи відповідність певним стандартам є єдиним способом, чи одним із способів задоволення вимог технічного регламенту.

Вимоги до оцінки відповідності відображають рівень ризику, що створює продукція або процес, до яких застосовують технічний регламент.

Після закінчення розроблення проекту технічного регламенту відповідний центральний орган виконавчої влади публікує у своєму офіційному виданні або в засобах масової інформації повідомлення про наявність проекту для розгляду і можливість надання коментарів будь-якою заінтересованою стороною. Повідомлення, надаються в порядку встановленому статтею 39 Закону, і повинні містити назву та витяг з проекту, адресу та термін надання коментарів, інформацію про спосіб отримання проекту.

Протягом періоду надання коментарів щодо проекту технічного регламенту центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, розглядає проект на відповідність положенням Закону та в разі потреби подає коментарі стосовно проекту із зазначенням частин, що суперечать Закону. Робоча група розглядає коментарі, надає на них відповіді та досягає домовленості щодо внесення коментарів в остаточний проект технічного регламенту.

Після закінчення розроблення остаточного проекту технічного регламенту робоча група подає проект до відповідного центрального органу виконавчої влади, який погоджує його з усіма заінтересованими центральними органами виконавчої влади.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, подає погоджений проект технічного регламенту Кабінету Міністрів України.

У разі наявності істотних розбіжностей між центральними органами виконавчої влади щодо про-

екту технічного регламенту, що є проектом нормативно-правового акта, прийняття якого віднесено до повноважень Кабінету Міністрів України, він вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України, який приймає рішення щодо прийняття або відхилення проекту технічного регламенту.

Прийнятий Кабінетом Міністрів України технічний регламент опубліковується в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» і набуває чинності не раніше ніж через 6 місяців з дня опублікування.

Прийняті технічні регламенти переглядаються робочою групою протягом п'ятирічного строку з дня їх опублікування в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України». Відповідний центральний орган виконавчої влади публікує в своєму офіційному виданні та у разі потреби в інших засобах масової інформації пропозиції про внесення змін чи скасування технічного регламенту разом із запитом щодо коментарів, адресу та термін надання коментарів центральному органу виконавчої влади. Строк надання коментарів не повинен перевищувати 60 днів. Після закінчення зазначеного строку, робоча група розглядає коментарі та робить висновок стосовно потреби у зміні або скасуванні технічного регламенту.

Зміни до технічного регламенту розробляються та приймаються відповідно до порядку підготовки, прийняття та публікування технічних регламентів, передбачених ст. 20-23 Закону.

Технічні регламенти, що не переглядалися протягом п'яти років з дня їх опублікування в офіційному виданні центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, вважаються скасованими з дня завершення п'ятирічного строку їх дії.

У разі якщо обставини у сфері оборони, охорони здоров'я, національної безпеки та безпеки для життя і здоров'я людини, охорони довкілля чи природних ресурсів вимагають негайного розроблення та/або прийняття технічного регламенту, відповідний центральний орган виконавчої влади розробляє проект технічного регламенту (далі – терміновий технічний регламент), який розглядається центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання на предмет відповідності положенням Закону. Цей центральний орган виконавчої влади встановлює необхідність термінового розроблення технічного регламенту, він готує відповідний висновок і невідкладно подає проект термінового технічного регламенту Кабінету Міністрів України.

Терміновий технічний регламент, прийнятий Кабінетом Міністрів України, опубліковується в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» та набуває чинності з дня його опублікування.

Інформація щодо проекту термінового технічного регламенту передається для інформування відповідно до статті 39 цього Закону.

Письмові коментарі щодо прийнятого термінового технічного регламенту, отримані від держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори України, обговорюються з представниками відповідної держави на її запит. Коментарі за результатами обговорень беруться до уваги, а в разі потреби терміновий технічний регламент переглядається.

Усі термінові технічні регламенти розглядаються відповідною робочою групою протягом шести місяців після їх прийняття для визначення необхідності продовження їх дії або скасування. У разі якщо потреба в чинності термінового технічного ре-

гламенту зникла, він скасовується Кабінетом Міністрів України.

Якщо відповідна робоча група робить висновок про наявність потреби в подальшій дії термінового технічного регламенту або якщо наявні будь-які коментарі, отримані від національної або іноземної сторони щодо такого термінового технічного регламенту, цей технічний регламент може бути переглянуто з урахуванням зазначених коментарів, після чого він затверджується та публікується.

Законом передбачено порядок прийняття рішення щодо еквівалентності іноземних та українських регламентів. Еквівалентність технічних регламентів України та інших держав оцінюється на основі пропозиції, поданої центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, заінтересованою стороною. Пропозиція має містити копію іноземного технічного регламенту, переклад якого здійснено на українську мову, визначення відповідного українського технічного регламенту та достатню інформацію для доведення еквівалентності технічних регламентів.

Оцінка еквівалентності іноземного технічного регламенту з відповідним українським технічним регламентом проводиться робочою групою, створеною центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, на основі обов'язкового аналізу відповідних міжнародних та національних стандартів, аналізу цілей іноземного та українського технічних регламентів і рівня захисту, що встановлюється технічними регламентами. Еквівалентність не заперечується лише на тій підставі, що засоби досягнення цілей та засоби забезпечення рівня захисту відрізняються.

У разі якщо робоча група вирішує, що іноземний технічний регламент не є еквівалентним відповідному українському технічному регламенту, готується відповідний висновок, який центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, надсилає заінтересованій стороні, яка надала пропозицію про розгляд еквівалентності. Заінтересована сторона може оскаржити висновок, вимагаючи оцінки пропозиції. Кабінет Міністрів України приймає відповідне рішення.

Після встановлення робочою групою еквівалентності іноземного технічного регламенту українському технічному регламенту центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, надає у встановленому порядку Кабінету Міністрів України відповідні пропозиції для прийняття рішення. Рішення, прийняте Кабінетом Міністрів України, опубліковується в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» і вноситься до реєстру технічних регламентів, ведення якого організовує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання.

Висновки. Проведене дослідження та аналіз технічних регламентів як джерел господарського права дає можливість зробити деякі висновки. Технічний регламент – це нормативно-правовий акт, норми якого мають техніко-юридичний характер та регулюють функціональні відносини в окремій сфері господарювання. Технічний регламент має нормативні властивості та особливу структуру, зміст його відображає ризики стосовно споживачів, довкілля та природних ресурсів у разі невідповідності продукції та процесів обов'язковим вимогам безпеки, приймається органом влади за спеціальною процедурою, встановленою законом. В технічному ре-

гласменті визначено характеристики продукції або також вимоги до послуг, включаючи відповідні пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а положення, дотримання яких є обов'язковим.

Список літератури:

1. Прилуцький Р. Б. «Джерела господарського права за чинним законодавством України» [Текст] / Р. Б. Прилуцький // Форум права. – 2010. – № 2.
2. Щербина В. С. Господарське право. – К.: Атіка, 1999. – 336 с.

Шпомер А.И., Барабаш А.Г.

Черниговский национальный технологический университет

ТЕХНИЧЕСКИЙ РЕГЛАМЕНТ КАК ИСТОЧНИК ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРАВА

Аннотация

Исследовано соотношение «формы права» и «источники права». Рассмотрено «источник права» в двух понятиях: материальном и формальном. Определены источники права. Исследовано особенности технических регламентов как источников хозяйственного права. Осуществлен анализ принятия технических регламентов.

Ключевые слова: форма права, источник права, источники хозяйственного права, институт технического регулирования, технический регламент.

Shpomer A.I., Barabash A.H.

Chernihiv National University of Technology

TECHNICAL REGULATIONS AS A SOURCE OF ECONOMIC LAW

Summary

We studied the correlation of «forms of law» and «sources of law». The authors considered the «source of law» in two concepts: material and formal. The sources of law were determined. The features of technical regulations as a source of commercial law were studied. The analysis of adoption of technical regulations was conducted.

Keywords: form of law, source of law, sources of commercial law, institution of technical regulations, technical regulation.